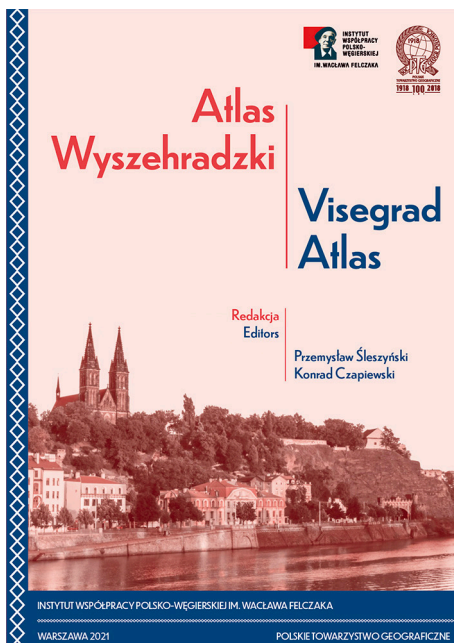

R E C E N Z J E

Atlas Wyszehradzki, P. Śleszyński, K. Czapiewski (red.), Instytut Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczaka, Polskie Towarzystwo Geograficzne, Warszawa, 2021, 303 ss.

Skutki polityczno-gospodarczych przemian zapoczątkowanych z końcem lat 80. ubiegłego wieku jakie miały miejsce w regionie Europy Środkowej, dostrzegamy do dziś. Wolne wybory okresu transformacji systemowej wyłoniły politycznych liderów, którzy stanęli przed niezwykle odpowiedzialnym zadaniem przebudowy państw pod względem ustrojowym, społecznym i gospodarczym. Wspólne cele, które między innymi dotyczyły obrania jednolitego kierunku polityki zagranicznej opierającej się na przystąpieniu do struktur Unii Europejskiej i NATO, skłoniły przywódców Polski, Węgier i Czechosłowacji do intensyfikacji między państwowej współpracy. Spotkanie, w którym 15 lutego 1991 r. uczestniczyli prezydenci Polski (Lech Wałęsa) oraz Czechosłowacji (Václav Havel), a także premier Węgier (József Antall), zostało zakończone utworzeniem Trójkąta Wyszehradzkiego. Rozpad Czechosłowacji, jaki nastąpił 1 stycznia 1993 r. i tym samym przystąpienie do zrzeszenia Słowacji rozpoczął okres wzajemnej współpracy czterech państw pod nazwą Grupa Wyszehradzka (V4).

Pomimo pomyślnie zakończonych negocjacji akcesyjnych i przystąpienia wszystkich tych państw do UE i NATO, liczne podobieństwa, tj. tradycje, kultura czy wartości, jak również uwarunkowania geograficzne i historyczne sprawiły, że współpraca regionalna w ramach V4 rozwija się do dziś, a jednym z jej fundamentalnych założeń jest wzmocnienie pozycji Europy Środkowej na arenie międzynarodowej. Kilka miesięcy temu w trakcie polskiej prezydencji obchodziliśmy 30-lecie powstania Grupy Wyszehradzkiej. Jubileusz ten był okazją do licznych podsumowań tego, jakie strategiczne cele udało się dotychczas osiągnąć oraz z ja-

kim należy sprostać w najbliższej przyszłości. Obok konieczności podjęcia działań ściśle związanych z bieżącymi trudnościami, takimi jak odbudowy gospodarek po pandemii, ograniczanie dezinformacji czy proces transformacji ekologicznej i cyfrowej, niezwykle ważnym elementem umożliwiającym dalszy rozwój V4 jest popularyzacja wspólnego dorobku, wzajemnej współpracy, przedstawiania podobieństw i różnic nie tylko w zakresie poglądów politycznych, ale także szeroko pojętych czynników decydujących między innymi o tym, jaka będzie przyszłość Grupy Wyszehradzkiej.

Uzupełnieniem pewnego braku lekturowego przedstawiającego w sposób kompleksowy i wyczerpujący różnorodne podstawy oraz wyzwania rozwojowe obszaru geograficznego obejmującego państwa Grupy Wyszehradzkiej bez wątplenia jest wydana w tym roku przez Polskie Towarzystwo Geograficzne oraz Instytut Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczaka publikacja naukowa pod tytułem *Atlas Wyszehradzki*. W zamyśle redaktorów reprezentujących Polską Akademię Nauk (prof. dr hab. Przemysław Śleszyński oraz dr hab. Konrad Czapiewski) głównym celem opracowania było ukazanie różnorodności czynników decydujących o rozwoju tego obszaru oraz podjęcie próby kompleksowego opisu geograficznego zjawisk i procesów, będących efektem splotu historycznych oraz współczesnych uwarunkowań rozwojowych.

W mojej opinii założenie to zostało osiągnięte. Wspomnianą różnorodność zawdzięczamy 45 autorom reprezentującym polskie i zagraniczne uczelnie oraz instytuty, jak również firmy komercyjne, którzy poprzez publikację analiz wzbogaconych mapami oraz statystkami w 50 rozdziałach monografii (odwołując się łącznie do blisko 300 źródeł bibliograficznych) przedstawili interdyscyplinarne zagadnienia przyrodnicze, ekonomiczne, historyczne, geopolityczne oraz społeczne. Konstrukcja poszczególnych rozdziałów jest czytelna i co niezwykle ważne – dwujęzyczna. Dzięki temu *Atlas Wyszehradzki* ma charakter międzynarodowy, stał się pozycją skierowaną nie tylko do polskojęzycznego czytelnika. Budowa zasięgu publikacji w skali regionalnej V4 umożliwi społeczności zamieszkującej państwa członkowskie lepsze wzajemne poznanie, z kolei zasięg w skali globalnej umożliwi zewnętrznym obserwatorom pozyskanie wiedzy o Grupie Wyszehradzkiej, co może przyczynić się nie tylko do wzmocnienia międzynarodowego wizerunku zrzeszenia, ale także pozycji każdego z państw członkowskich.

Szczególnie istotny w kontekście coraz częstszych dyskusji o podjęciu działań mających na celu wzmocnienie gospodarki regionalnej wydaje się czynnik ekonomiczny i na nim chciałbym się skupić w kolejnych akapitach. Potencjał gospodarczy Grupy Wyszehradzkiej w moim odczuciu powinien być znacznie bardziej eksponowany w świetle niedocenionych w skali globalnej możliwości, jakimi region ten dysponuje – zarówno pod kątem eksportu owoców, jak i potencjału turystycznego.

Rozdział poświęcony produkcji rolniczej (s. 234–241) w czytelny sposób udowadnia, że obszar krajów wyszehradzkich stanowi zaplecze żywnościowe dla Europy Zachodniej. Artykuł prezentuje także potencjał eksportu żywności na dalsze rynki zbytu, gdyż, jak słusznie zauważono, coraz częściej w opisywanym regionie spotykamy się ze zjawiskiem nadprodukcji żywności. Jedyną swą uwagę w kontekście powyższego artykułu kieruję do bardzo ograniczonego opisu tematyki związanej z produkcją owoców. W opracowaniu o takim zasięgu międzynarodowym w mojej ocenie, poruszając kwestie owoców, należało zaznaczyć pozycję Polski jako kraju, w którym produkcja jabłek należy do największych wśród wszystkich krajów Unii Europejskiej i jest czwarta na świecie. W skali krajowej oraz na Węgrzech jabłka stanowią największy wolumen produkcji spośród wszystkich owoców, a największe zagłębienie sadownicze w tym kraju znajduje się nie w okolicach Budapesztu czy w regionie północnych Węgier, a we wschodniej ich części. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na Węgrzech (Központi Statisztikai Hivatal), komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg w 2019 r. odpowiadał za produkcję 45,6% wszystkich owoców na Węgrzech. Skala produkcji żywności państw V4 przy jednoczesnym zróżnicowaniu uwzględniającym m.in. czynniki klimatyczne i glebowe (np. wysoki poziom produkcji ziemniaka w Polsce, kukurydzy na Węgrzech) buduje duży potencjał eksportu żywności jako regionu, który przy wprowadzeniu odpowiednich mechanizmów i regionalnych standardów jakości oferowanej żywności mógłby przyczynić się do zwiększenia wartości eksportu tych produktów.

Prace współautorskie poruszające obszar ruchu turystycznego (s. 248–251), hoteli (s. 252–255), a także wirtualnej atrakcyjności przestrzemi turystycznej (s. 256–261) dotyczą istotnej części gospodarki opierającej się na współpracy regionalnej, która niewątpliwie ma potencjał zwiększenia zasięgu do skali globalnej. Mowa tu szczególnie o ruchu turystycznym, który dzięki współpracy i budowie wizerunku nie w skali pojedynczych miast, a określonego regionu czterech państw wchodzących w skład V4 mógłby zostać wzmocniony. A jest to Polsce potrzebne, gdyż, jak zwrócili uwagę autorzy tekstu, Polska jest niezwykle mało popularnym kierunkiem dla turystów pochodzących z pozostałych krajów Grupy Wyszehradzkiej (s. 251). Z całą pewnością czynnikiem ułatwiającym i zachęcającym do częstszego odwiedzania Polski w celach turystycznych będzie trwający już intensywny rozwój infrastruktury drogowej (m.in. Via Carpatia, s. 210–213) czy rozbudowa zaplecza hotelarskiego. Tu, w kontekście jednej z powyżej wymienionych prac, należałoby zweryfikować pewną niezgodność. W mojej ocenie zaplecze hoteli pięciogwiazdkowych w wymienionych krajach jest liczniejsze, aniżeli przedstawiono w tabeli na stronie 254. Błędne w mojej ocenie było w tej sytuacji powołanie się tylko na jedno źródło, jakim jest OpenStreetMap, w którego bazie występuje znacznie mniejsza liczba obiektów noclegowych, aniżeli oferuje rynek. Właściwszym w mojej ocenie rozwiązaniem było zaprezentowanie zestawienia przedstawiają-

cego wykaz kilku źródeł, podobnie jak ma to miejsce w artykule poświęconym szkolnictwu wyższemu (s. 172–173), w którym zamieszczone w tabeli są miejsca poszczególnych uczelni w rankingach trzech różnych organizacji czy też instytucji zajmujących się klasyfikacją osiągnięć naukowych i badawczych wyższych uczelni na świecie. Różnorodność takich zestawień jest o tyle istotna, że często bardzo się od siebie różnią – np. Uniwersytet Warszawski w Academic Rankings of World Universities oraz QS World University Rankings zajął miejsce w przedziale 301–400, z kolei w The Times Higher Education World University Rankings nie został uwzględniony w pierwszym 1000 klasyfikowanych uczelni. Z całą pewnością porównywalne dysproporcje wystąpiłyby w tabeli (s. 254) przedstawiającej liczbę skategoryzowanych hoteli w krajach wyszehradzkich. Porównując wyniki OpenStreetMap chociażby z popularnym portalem rezerwacji hotelowych booking.com, w tegorocznym okresie wakacji letnich konsument może dokonać rezerwacji w jednym z 82 obiektów skategoryzowanych przez portal jako pięciogwiazdkowe w Czechach, 80 w Polsce, 13 na Słowacji oraz 22 na Węgrzech. Zgodnie z powyższymi zestawieniami, a danymi zawartymi w atlasie wynika, że hoteli o standardzie pięciogwiazdkowym może być w omawianym regionie znacznie więcej, odpowiednio: w Czechach o 134%, w Polsce o 77%, Słowacji o 44% i na Węgrzech o 69%. Wysoki wskaźnik dysproporcji mógłby zostać poddany weryfikacji poprzez zapytanie w oficjalnym źródle dysponującym dokładnymi danymi na temat kategoryzacji obiektów noclegowych. Takim miejscem mogłaby być Izba Gospodarcza Hotelarstwa Polskiego, a także odpowiadające jej instytucje w Czechach, Słowacji i na Węgrzech.

Niewątpliwie ostatnie kilkanaście miesięcy sytuacji epidemicznej na świecie udowodniło, jak ważna jest konieczność wzmocnienia relacji międzyludzkich oraz zacieśniania współpracy w regionach czy też krajach sąsiadujących ze sobą. Z całym przekonaniem uważam, że omówione w *Atlasie Wyszehradzkim* zróżnicowania gospodarcze, społeczne oraz przyrodnicze uwzględniające wszystkie cztery państwa V4 tworzą interesującą, przejrzystą i skierowaną do szerokiego grona odbiorców lekturę, która na wysokim poziomie obrazuje Grupę Wyszehradzką.

Gratuluję Redaktorom i Autorom włożonego trudu umożliwiającego powstanie recenzowanej pracy, a Polskiemu Towarzystwu Geograficznemu oraz Instytutowi Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczaka dziękuję za wsparcie, które sprawiło, że *Atlas Wyszehradzki* w ogóle został wydany. Jestem przekonany, że pozycja ta pod względem naukowym nie tylko istotnie wzbogaciła uroczystości związane z jubileuszem 30-lecia powstania Grupy Wyszehradzkiej, ale także stanie się na kolejne dekady ważną pozycją monograficzną, która pozwoli na lepsze poznanie regionalnej współpracy, o początkach nie przez przypadek sięgających okresu średniowiecza.

Artur Jach-Chrzęszcz
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie